

Caspian
University

Майкеновские чтения

Алматы 2015

культура, созданная предшествующим поколением. Правовое государство – это не только одна из высших социальных ценностей, призванных утвердить гуманистические начала в его взаимоотношениях с личностью, но и практический инструмент обеспечения и защиты жизни, чести, свободы, достоинства личности, форма существования подлинного самоуправления и народовластия. Она дает простор каждой личности в полной мере раскрыть ее способности и дарования.

Список использованных источников:

1. Всеобщая декларация прав человека и гражданина 1948 г.
2. Международный Пакт о гражданских и политических правах 1966 г.
3. Международный Пакт об экономических, социальных и культурных правах.
4. Права человека: Теория и практика / Под общей ред. Л.Ч. Сыдыковой, Б.Н. Малабаева. Бишкек. 1998 г.
5. М.С. Кемали. Права человека и механизм их защиты: учебное пособие. – Алматы: NURRESS, 2012.

*Мауленов Д.Б.- доцент м.а., з.э.к.
Тараз инновациялық гуманитарлық университеті*

**Жаңа әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекстің
кейбір мәселелері**

Кез-келген мемлекеттің дамуы өмірдің барлық саласында жаңа қоғамдық қатынастарды туғызатыны анық. Ілгерішіл мемлекеттер ол жаңа қоғамдық қатынастарды дер кезінде құқықтық реттеумен ғана шектелмей, тұтас құқық жүйесін жетілдіріп, оның ішінде заман талабына сай келмейтін, яғни ескірген нормаларды сұрыптап, қайта қарап, жаңартып отыруы керек. Бұл тұрғыдан алғанда біздің еліміздің заңшығармашылығы саласы жоғары деңгейде екенін баса айтуымыз керек. Бұл сөзімізге

дәлел ретінде жаңадан қолданысқа енгізілген ҚР Әкімшілік құқық бұзушылық туралы Кодекстің айта аламыз.

Тұтастай алғанда бұл Кодекс оң өзгерістерге, тың көзқарастарға, батыл шешімдерге бастайтын жаңашылдықтарға толы. Мұқият зерделеген кісінің бұған көзі жетеді. Олардың қатарында қысқартылған өндірістің, азаматтардың кассациялық шағым келтіру мүмкіндігінің енгізілуін, жаңадан ашылған мән-жайларға байланысты өндірісті қайта жаңғырту сияқты жаңалықтардың қарастырылғанын айтуға болады.

Дей тұрғанмен бұл Кодексті іс жүзінде қолдану барысы кейбір ірілі-ұсақты мәселелердің бар екенін көрсетеді.

Мысалға алсақ, бұрынғы қолданыстағы Кодекс ережелеріне сәйкес соттардың лауазымды адамдардың толтырған әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттамаларын қайта рәсімдеуге қайтаруға мүмкіндігі болатын. Бұл процедура хаттамаға тіркелген дәлелдемелік базаны құрайтын құжаттардың толық еместігі кезінде қолданылатын. Жаңа Кодекс талаптарына сәйкес соттардың мұндай мүмкіндігі жоқ. Әлбетте біздің кейбір оппоненттеріміз бұл жағдайға қатысты жаңа Кодекстің 768 бабын алға тартса керек. Бұл бап ережелеріне сәйкес дәлелдемелерді әкімшілік іс жүргізудің тараптары және басқа да қатысушылары ұсына алады. Егер ұсынылған дәлелдемелер жеткіліксіз болса, істі қарап жатқан сот не орган процеске қатысушыларға қосымша дәлелдемелер ұсынуды не оларды өз бастамашылығымен жинауды ұсынуы мүмкін. Алайда Кодекстің 817-бабының ережелеріне сәйкес жасалуы әкімшілік қамаққа алуға, Қазақстан Республикасының пегінен тыс әкімшілік жолмен шығарып жіберуге әкеп соғатын әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама мен істің басқа да материалдары алынған күні, ал әкімшілік ұстап алуға ұшыраған адамға қатысты – ол ұстап алынған кезден бастап қырық сегіз сағаттан кешіктірілмей қаралады. Демек бұл санаттағы істерді қарауда дәлелдемелерді ұсынуға уақыт беру мүмкін емес, соттың өндірісті тоқтата тұруға да заңды мүмкіндігі жоқ, істі қарау мерзімдерін ұзарту да заңнамамен көзделмеген. Яғни, сот, мұндай жағдайда қолда бар дәлелдемелерді басшылыққа алып шешім қабылдайды. Алайда,

бұл жағдайда іс қараудың толықтығын қамтамасыз ету туралы сөз қозғау артық екені түсінікті болса керек. Әлбетте, дәлелдемелердің толық еместігі құқық бұзушының кінәсіз екендігі туралы қорытындыға жетелейді, хаттама толтырған лауазымды тұлғаның өз міндеттерін тиісті деңгейде орындамағаны туралы пікірмен шектелуге мәжбүрлейді. Алайда, істердің басым көпшілігі бойынша екінші тарап- жәбірленушілер бар, олардың құқықтары мен мүдделерінің қорғалуы мәселесі бар. «Жасанды» түрде жауапкершіліктен құқық бұзушыларды босату мәселесі алдымыздан шығады. Демек, дәлелдемелерді қамтамасыз етуде соттарға өз бастамашылығымен әкімшілік істерді толықтыру үшін қайта рәсімдеуге қайтару мүмкіндігін норма қабылдау арқылы реттеу - әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы істерді қарауда әділдік, заңдылық және толықтылық қағидаларын қамтамасыз етер еді деген ойға келеміз.

Екінші кезекте іс-жүргізушілік мерзімдері мәселесіне тоқталсақ дейміз.

Батыс елдерінің тәжірибесіне көз жүгіртсек, олар үшін соттық істерді белгілі бір мерзімдерде қарауды міндеттеу ерсі дүние. Болашақта біздің елімізде де құқықтық сана, мәдениет деңгейі жаңа сатыға көтеріліп, сөзбұйдалық деген ұғымдар ұмыт болып, соттық істерді қараудың мерзімдері деген мәселе күн тәртібінен түсер. Өзірше бүгінгі күн тәжірибесі іс-жүргізушілік мерзімдерді нақты реттеу қажет екенін көрсетіп отыр. Мысалға алсақ, Жаңа Кодекс 47 тарауына сәйкес әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша қаулылар және шағымдарды, наразылықтарды қарау нәтижелері бойынша қаулылар жаңадан ашылған мәңжайлар бойынша қайта қаралуы мүмкін. Аталған тарау ережелеріне сәйкес арызды іс жүргізуге қабылдау туралы мәселе ол түскен күннен бастап үш тәулік ішінде шешіледі. Алайда бұл арызды мәнісі бойынша қарау мерзімдері көрсетілмеген. Бұл өз кезегінде арыздардың ұзақ мерзімдер ішінде қаралуына құқықтық жағдай туғызып отыр деуге болады.

Жоғарыда айтылғандай, прокурор наразылығы немесе әкімшілік жауаптылыққа тартылған тұлғалар шағымы бойынша, әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша заңды күшіне

енген қаулылар, оларға шағым, наразылық бойынша сот қаулылары кассациялық тәртіппен қайта қаралуы мүмкін. Мұнда әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша қаулыларға, оларға шағым, наразылық бойынша қаулыларға кассациялық шағым немесе наразылық әкімшілік жауаптылыққа тартылған адамның не өзіне қатысты әкімшілік іс жүргізу тоқтатылған адамның жағдайын нашарлататын жағына қарай қаулы жарияланған күннен бастап алты ай ішінде берілуі мүмкін. Бұл нормаларды, біздің пікірімізше, әртүрлі түсіндіру орын алуы бек мүмкін. Өйткені, күшіне енген сот актілері егер құқық бұзушының жағдайын нашарлатпайтын болса, оларға кассациялық шағым келтіруге бола ма, жоқ па? Кассациялық шағым келтіру мүмкін болса, қандай мерзімдерде заң рұқсат етеді? Бұл мәселеле нақтылауды қажет етеді.

Келесі көңіл аударатын мәселе, кейбір нормаларды түзуде техникалық қателердің көрініс табуы. Мысалы, жаңа Кодекстің 804 бабында хаттама толтыруға құқығы бар тұлғалар тізілген, олардың Кодекстің Ерекше бөлігінде көзделген қай құқық бұзушылық түрі бойынша хаттама толтыруға құзіреті бар екені айтылған. Бұл баптың 1-бөлігінің 56 тармақшысына сәйкес мемлекеттік сот орындаушылары 663, 666, 669, 673-баптармен көзделген құқық бұзушылықтар бойынша хаттамалар толтыра алады. Алайда, мысалы, 666-бап диспозициясына сәйкес мемлекеттік органның заңнамалық актілерге сәйкес мұндай хабардар етуді талап ететін әрекеттерді жүргізуі туралы прокурорды хабардар етпеуі немесе уақтылы хабардар етпеуі үшін жауапкершілік көзделген. Бұл бап бойынша мемлекеттік сот орындаушыларының хаттама толтыруы ақылға қонымсыз. Демек, бұл нормада техникалық қате кеткен деген қорытындыға келеміз.

Жаңа Кодекстің және бір жаңашылдығы – бұл сот сараптамасы тағайындалған тұста өндірісті тоқтата тұру мүмкіндігі. Алайда, бұл жағдайда, арнайы сараптаманы жүргізу шығындарын қай тараптан өндіру қажеттігі жаңа Кодексте нақтыланбаған. Бұл өз кезегінде белгілі бір қиындықтар туғызып, кей тараптарға артық міндет жүктеуге әкелуі мүмкін. Тіпті сараптама өткізуге бастамашыл болған тарапқа шығынды өтеуді міндеттеу қажеттігі туралы жалпы

қолданыстағы ережені басшылыққа алу үшін бұл мәселенің заңнамалық реттелуі тиіс деп ойлаймыз.

Өмір бір орында тұрмайды. Нарықтық қатынастарға сүйенген қоғамымыз үнемі жаңаруды, жетіле түсуді қажет етеді. Жаңа Кодекс те дер кезінде қабылданған, жаңалығы мол құқықтық құжат болғанымен жоғарыда айтылған бірқатар проблемаларды алға тартып отырғаны анық. Ендеше оны ғалымдар мен практик мамандар арасында талқылау, пікірталас тақырыбына айналдыру, сөйтіп Заңымызды одан әрі жетілдіре түсу - уақыт талабы.

*Мадьярова Айдана – магистрант
VIII «Әділет» Каспийского университета*

Әйелдердің халықаралық құқықтарын қорғау тетігі

Қазақстан Республикасының БҰҰ-ның маңызыды Конвенцияларына, Декларацияларына және басқа халықаралық ұйымдарына қосылуы, ұлттық заңнаманың жетілдіруі және дамуына, адам құқықтарын қорғау және сақтауда, әйелдерге қатысты кемсітушіліктерін алдын алуда үлкен орын алады.

1995 жылы 30 тамызда республикалық референдумда қабылданған Қазақстан Республикасының Конституциясының 4 бабында, Республика бекіткен халықаралық шарттардың республика заңдарынан басымдығы болады және халықаралық шарт бойынша оны қолдану үшін заң шығару талап етілетін жағдайдан басқа реттерде, тікелей қолданылады деп жазылған.

Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 29 маусымдағы N 248 Заңына сәйкес, біз 1979 жылғы 18 желтоқсанда қабылданған Әйелдерге қатысты кемсітудің барлық нысандарын жою туралы конвенциясына қосылдық.

Әйелдерге қатысты кемсітудің барлық нысандарын жою туралы конвенция (ӘКЖК) – халықаралық шарт, ол өз кезегінде БҰҰ-ның адам құқықтарын қорғау жөніндегі жүйесінің құрамдас бөлігі болып саналады. Ол әйелдер мәртебесін жақсартуға бағытталған тегіс қамтитын халықаралық келісім болғандықтан, кейде Әйелдер